

IN MEMORIAM IOAN DRĂGAN.
NOI ORIENTĂRI ÎN CERCETAREA SOCIOLOGICĂ ROMÂNEASCĂ
ȘI ÎN ȘTIINȚELE INFORMĂRII ȘI COMUNICĂRII

ANCA VELICU*,
ANGELICA HELENA MARINESCU**,
ALEXANDRA-GABRIELA CONSTANTINESCU***

La sfârșitul anului 2024 a trecut în neființă Profesorul Universitar Dr. Ioan Drăgan, figură marcantă a sociologiei și științelor comunicării din România. Ca o recunoaștere a contribuției domniei sale la dezvoltarea acestor domenii în România, Revista Română de Sociologie dedică un număr special (nr. 3–4/2025), memoriei lui Ioan Drăgan.

*

Ioan Drăgan s-a născut la 22 august 1931, în satul Sărăcsău (comuna Șibot, județul Alba). Între 1951 și 1955 urmează cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București. Este coleg de an cu o seamă de nume care vor deveni de referință, cum ar fi Acad. Mircea Flonta (cu care rămâne prieten toată viața), Ovidiu Bădina, Stela Cernea, Ludwig Grünberg (Cernea și Rostaș, 2024; Flonta și Vasile, 2024).

Este de asemenea coleg de an cu Elena Tudor, cu care se va căsători în 1954, și care va fi punctul de sprijin în viața lui Ioan Drăgan, atât prin stabilitatea pe care i-o oferă în sfera privată, cât și prin sprijinul discret dar activ în viața profesională. În discuții private, de multe ori Profesorul se referea la complementaritatea dintre ei: el, din Ardeal, ea, din Oltenia; el, în sfera cercetării, a raționalității, ea asumând

* PhD, Senior Researcher, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail address: anca.velicu@gmail.com.

** PhD, Researcher, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail address: a.h.marinescu@insoc.ro.

*** School of Sociology and Social Work, University of Bucharest, București, e-mail address: alexandra.constantinescu@unibuc.ro.

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVI, nr. 3–4, p. 139–156, București, 2025

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

partea artistică a familiei, cu o sensibilitate atât în domeniul picturii, cât și al poeziei. În 1961 se naște fiul celor doi, Silviu.

În anii în care autoarele acestor rânduri l-au cunoscut pe Profesor, acesta era mai degrabă discret cu privire la cariera profesională de dinainte de anii '90, deși povestea, sporadic, dar cu o anumită plăcere, despre unele episoade din acea perioadă. Pentru că această evocare a noastră nu se dorește una exhaustivă, ci mai degrabă una subiectivă, vom retrasa doar în linii mari evoluția profesională a lui Ioan Drăgan din perioada comunistă și vom vorbi mai mult despre perioada pe care am cunoscut-o direct sau cu care se identifica mai mult. Deși neintenționat, contribuțiile din acest grupaj se concentrează asupra aceleiași perioade, doar una dintre ele (vezi articolul lui Sorin Mitulescu din acest volum) referindu-se la perioada comunistă.

De altfel, Profesorul era perfect conștient de această segmentare a vieții sale profesionale – care parțial se suprapunea peste avatarurile sociologiei¹ în România – și glumea spunând că a avut două mari „trădări” de-a lungul vieții: prima dată a trădat filosofia pentru sociologie și a doua oară a trădat sociologia pentru științele comunicării. Și totuși, am îndrăzni noi să spunem, așa cum reiese și din rememorările strânse în acest număr al revistei, Profesorul a rămas întotdeauna fidel identității de sociolog, prin pilonii care i-au ghidat activitatea, și anume cercetarea (vezi articolele lui C. Beciu, A. Velicu, L. Ștefănescu din acest număr) și construcția instituțională (vezi, de exemplu, articolele lui V. Marinescu și A. Constantinescu din acest număr). Recitind articolul „Sociologia – o știință și o profesie” scris în 1975², vedem că acești doi piloni erau încă de atunci identificați și, în bună tradiție gustiană³, asociați figurii sociologului, fiind pe de-a-ntregul asumați de Profesor în întreaga sa viață profesională.

¹ Istoria sociologiei românești este aproape dramatică, cu suișuri și coborâșuri spectaculoase, profund tributare atât „marii istorii” (e.g., interzicerea sociologiei ca știință burgheză în perioada comunistă), cât și „micilor istorii” (e.g., contexte personale favorabile care au permis unor personalități precum Dimitrie Gusti sau Miron Constantinescu să promoveze dezvoltarea sociologiei într-o anumită perioadă). Ea a evoluat de la punctul de maxim al perioadei interbelice, în care Școala sociologică de la București era considerată o referință în sociologia internațională, la interzicerea învățământului sociologic prin Legea învățământului din 1948, care a dus la dezinstituționalizarea cercetării sociologice, apoi la renașterea și avântul sociologiei din anii '60, pentru ca, spre sfârșitul anilor '70, să fie din nou vitregită – deși nu interzisă în totalitate – și apoi să renască după 1990 ca o pasăre Phoenix, frumos colorată, dar încă în căutarea identității. Pentru mai multe amănunte, vezi Costea, 2006.

² Ca urmare a interesului său pentru acest subiect, la Congresul Internațional de Sociologie din 1978 este copreședinte al Secțiunii „Statutul profesional al sociologului”.

³ Într-o rememorare a figurii profesorului Dimitrie Gusti (seria centenară a buletinului informativ al Institutului Național de Statistică, nr. 5/2018), Profesorul Drăgan accentuează latura de creator de instituții a lui Gusti, despre care spune: „a inițiat (...) un adevărat sistem de instituții universitare, academic și socio-cultural, reușind să contopească într-o „operă” unitară munca didactică, de cercetare și acțiune social-culturală” (apud Chelcea și Filipescu, 2019).

„Figura sociologului-cercetător este bine încetățenită în concepția despre statutul profesiei sociologice. Dar profesionistul sociolog nu poate fi doar un simplu cercetător contemplativ. După opinia noastră, ceea ce definește mai profund profesia de sociolog este *dublarea cercetătorului prin activistul și militantul social*.” (Drăgan, 1975, p. 246; sublinierile autorului)

După absolvirea facultății, Ion Drăgan (cum era cunoscut la acea vreme) rămâne preparator și ulterior asistent la Catedra de Materialism dialectic și istoric a Facultății de Filosofie. În 1957 a fost transferat la Catedra de Științe sociale a Institutului de Medicină și Farmacie București, unde a avansat până la nivelul de conferențiar⁴. În 1966, revine la Facultatea de Filosofie, ca șef de catedră la nou înființata Secție de Sociologie, pe care o conduce, cu o scurtă întrerupere (între 1971–72), până la desființarea ei, în 1977. Din 1976 până în 1990 este directorul Centrului de Cercetări Sociologice, înființat inițial (în 1966) sub egida Academiei Române, trecut sub patronajul Academiei de Științe Sociale și Politice și funcționând ulterior, *de facto*, în una din clădirile Universității din București (Flonta și Vasile, 2024; Bosomitu, 2017; Chelcea, 2019). În 1990, Centrul de Sociologie este transformat în Institutul de Sociologie și este trecut din nou sub egida Academiei Române. Profesorul Drăgan rămâne director al Institutului din 1990 până în 1997.

În paralel, mai ales în primii ani, Profesorul Drăgan a fost implicat în diferite proiecte editoriale, în cadrul radioului public și, între anii 1964–1968, ca redactor-șef adjunct al revistei *Contemporanul* (experiență descrisă de Sorin Mitulescu în acest grupaj). Un alt proiect editorial asupra căruia vom poposi mai mult este publicarea în 1971, la Editura Politică, împreună cu Ion Aluaș, a unei antologii a sociologiei franceze, *Sociologia franceză contemporană. Teorie – Metodologie – Tehnici – Ramuri* (pentru câteva mărturisiri directe ale Profesorului Drăgan pe această temă, vezi Mitulescu, 2025, unde sunt reproduse fragmente dintr-un interviu luat de autor lui Ioan Drăgan; vezi de asemenea articolul Angelicăi Marinescu din prezentul grupaj *In Memoriam*). Rezultat în urma unei burse de specializare pe care cei doi au avut-o la Paris în 1968, realizarea și publicarea acelei cărți a rămas un reper atât în istoria personală a Profesorului, cât și în istoria domeniului. De multe ori Profesorul se referea – în discuții private, inclusiv cu semnatarele acestui text, dar și în interviul acordat lui Sorin Mitulescu (Mitulescu, 2025) – la ce a însemnat realizarea acelui volum, atât logistic (*e.g.*, obținerea drepturilor de autor pentru toate textele care apar în volum), cât și din punct de vedere al reconstrucției domeniului sociologiei în România, după o întrerupere de 18 ani, mai exact la problema impunerii unui vocabular de termeni sociologici care, pe de o parte, era „importat”, întrucât nu se dezvoltase organic în câmpul sociologiei românești și, pe de altă parte, se referea la realități din alt spațiu cultural

⁴ O traiectorie asemănătoare are și colegul său de an, Profesorul și Academicianul Mircea Flonta; vezi Flonta și Vasile, 2024.

și ideologic, dar trebuia în același timp trebuia să treacă testul cenzurii din perioada comunistă. Antologia aceasta a fost un proiect grandios, care stătea sub semnul unei nevoi stringente de a cupla nou-renăscuta sociologie românească la cercetarea internațională și, mai ales, la cea occidentală. Chiar dacă, privind retrospectiv, Profesorul considera că „impactul asupra publicului românesc nu a fost cel scontat” (Mitulescu, 2025, p. 112), Septimiu Chelcea și Iancu Filipescu, doi sociologi importanți care s-au format în respectiva perioadă, depun mărturie pentru valoarea extraordinară a respectivului volum nu doar în epocă, dar și ulterior.

„I.F. Pentru sociologia de la București, pentru sociologia din România, în general, această antologie a însemnat deschiderea unui orizont larg. Ni se puna la dispoziție o selecție de texte din autori despre care unii dintre noi doar auzisem: Georges Gurvitch, Armand Cuvillier, Jean Stoetzel ș.a.

S.C. Selecția textelor fusese încheiată în anul 1968, dar prefața este scrisă – se vede treaba – în 1971 și poartă amprenta climatului „Tezelor din iulie” ale lui Nicolae Ceaușescu, care au marcat „minirevoluția culturală”. (...) Cred că de această dată scopul (punerea în contact cu sociologia franceză) scuză mijloacele (reverență față de Nicolae Ceaușescu). Mulți, dacă nu toți sociologii care au publicat în „epoca de aur” au pus la începutul studiilor sau cărților lor câte un citat din Ceaușescu și apoi au dezvoltat temele care îi preocupau. Am făcut și eu un astfel de compromis. După „Tezele din iulie” (1971) ale lui Nicolae Ceaușescu, deschiderea spre „mișcarea internațională a ideilor” s-a îngustat continuu. „Sociologia franceză contemporană” a rămas singura antologie sociologică până în prezent.” (Chelcea & Filipescu, 2019).

Antologia este însă, așa cum avea să reflecteze și Profesorul Drăgan, un proiect inegal, în care autori tineri și neconsacrați sunt puși vremelnice alături de nume menite să dureze.

„Primul factor al unei incompletitudini a Antologiei rezidă, cred, chiar în voința de completitudine, voința de a cuprinde totul, a nu ignora nimic, voința totalizantă care conduce la un anumit eclecticism, adică de a amesteca ce este peren cu ce e condamnat să treacă în uitare, ca nefundamental (...) Am încărcat cu originalități trecătoare (...), chiar prea mulți autori!”. (interviu I. Drăgan)”. (Mitulescu, 2025, p. 112)

Nu vom comenta în ce măsură acest lucru a „slăbit” volumul respectiv, dar observăm că această generozitate a Profesorului de a „credita” tineri cercetători la început de drum va fi o constantă a vieții profesionale a acestuia⁵, fiind printre primii care publică în volum⁶, după anii '90, lucrări realizate de studenții masteranzi (vezi articolul Valentinei Marinescu din prezentul grupaj).

⁵ Autoarele acestui text au fost ele însele „creditate” de Profesor, care le-a implicat în proiecte de cercetare și le-a încurajat să publice.

⁶ Este de notat că, deși după 1990 această practică de implicare a studenților în cercetare și, mai mult, de publicare a lucrărilor acestora este una rară, ea avea o oarecare tradiție, fiind întâlnită atât

Mai mult, tot în legătură cu acest volum, este de observat „voința de completitudine” sub care a stat și pe care, ulterior, o regăsim în alte proiecte ale profesorului. Spre exemplu, ultimul său proiect editorial individual este unul de anvergură, cele două volume ale cărții *Comunicarea. Paradigme și teorii* publicate la Editura RAO în 2007 însumând 1388 pagini. Volumul reia parțial lucrarea *Paradigme ale comunicării de masă* (publicată în 1996 la Ed. Șansa, București), dar o dezvoltă, pe de-o parte sub imperativul „completitudinii” și, pe de altă parte, sub cel al actualizării informației. Dacă, cu oarecare indiscreție, remarcăm că, în ciuda faptului că studia (și) „noile media”, Profesorul nu s-a împrietenit niciodată cu tehnologiile digitale⁷, totuși, credința sa că cercetarea trebuie să fie fundamentată teoretic – precum și fibra sa de om de cultură (vezi rememorarea Cameliei Beciu din acest grupaj) – l-au făcut să fie întotdeauna la curent cu ultimele studii și teorii. Astfel, prin lecturile sale, ajungea să înțeleagă mai bine mersul societății și impactul noilor tehnologii asupra acesteia decât mulți colegi mai tineri care, deși foloseau aceste tehnologii, o făceau necritic, în lipsa unui aparat teoretic și conceptual care să le permită o privire reflexivă asupra propriilor practici.

În sfârșit, tot legat de acest volum, am mai remarcat o altă constantă a vieții profesionale a lui Ioan Drăgan, și anume francofilia sa (vezi și articolele Angelicăi Marinescu și a lui Nicolas Péliissier din acest volum). Astfel, în 1994, Profesorul inițiază și coordonează seria de Colocvii franco-române în științele comunicării (despre care vorbește Alexandra-Gabriela Constantinescu pe larg în contribuția sa); este membru fondator al „Centrului de Studii Canadiene” de la Universitatea din București și profesor al respectivului Centru între 1996–2002. Nu în ultimul rând, este inițiatorul și coordonatorul Primului Master Francofon în Științele Comunicării, cu titlul „Médias, Communication et Société” (vezi pe această temă articolul Valentinei Marinescu din acest volum), organizat în cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, în cooperare cu patru universități franceze și Universitatea din Geneva, inaugurat în anul universitar 2003–2004. De asemenea, Ioan Drăgan are în acei ani o bogată activitate editorială în domeniul științelor comunicării, activitate prilejuită printre altele de publicarea lucrărilor prezentate în seria Colocviilor franco-române⁸.

în perioada interbelică, cât și în anii '60–'70 (există mai multe mărturisiri ale sociologilor care se formau la acel moment, multe în registrul memorial, despre primele lor publicații; vezi de asemenea Drăgan, 1975).

⁷ A stat mai degrabă departe de calculatoare și de internet, preferând ca relația cu online-ul să îi fie mediată de mai tinerii colaboratori, deși în ultimii ani ai vieții deținea un telefon mobil.

⁸ Menționăm de exemplu: *La communication du politique* (sous la direction du Ioan Drăgan), Ed. L'Harmattan, Paris, 1998; « La télévision roumaine en quête d'identité et d'équilibre » (studiu în colaborare apărut în volumul *Télérevolution culturelles*, Ed. L'Harmattan, Paris); « Analyse en réception des deux dramaturgies médiatiques en temps de guerre », în *L'information dans les conflits armés*, coordonat de Michel Mathien, Ed. L'Harmattan, Paris 2001; *La télévision et son influence* (coautor), De Boeck Univ., 2004.

Ajungem astfel la perioada de după 1990, când activitatea profesorului Drăgan stă sub semnul introducerii și dezvoltării domeniului științelor comunicării în România⁹. Coerent cu crezul declarat în articolul din 1975¹⁰, aflat în fața acestui nou „șantier”, profesorul a acționat pe axele deja identificate: dezvoltarea educației în domeniul respectiv pentru formarea profesioniștilor din domeniu, dezvoltarea unor centre dedicate cercetării domeniului și „recunoașterea socială” prin integrarea rezultatelor cercetării în „structurile și mecanismele funcționale și decizionale ale societății” (Drăgan, 1975, p. 240).

Despre contribuția sa la dezvoltarea educației în științele comunicării, pe lângă înființarea programelor de studii masterale menționate mai sus, merită să mai punctăm câteva lucruri. În primul rând, este de remarcat faptul că a fost implicat în activități de predare la toate nivelurile, de la studii de licență¹¹ la cele de master sau doctorat. Dacă, de multe ori, profesorii seniori aleg să lucreze cu studenții avansați, la nivel de specializare, deschiderea profesorului Drăgan pentru predarea la nivel de licență – a cursului de „Paradigme ale comunicării”, de exemplu – era o mărturie a credinței lui că familiarizarea cu științele comunicării este o condiție necesară în societatea informațională actuală, că face parte din alfabetizarea de bază a unui absolvent de licență. În al doilea rând remarcăm că profesorul nu se lăsa „limitat” în activitatea didactică, predând în paralel cursuri la mai multe universități.¹² Mai mult, el crea în mod activ punți de legătură în științele comunicării între România și alte țări, coordonând teze de doctorat în cotutelă, cu universități din Franța (Lyon, Paris III, *École des Hautes Études en Sciences Sociales*, Paris), predând în universități străine¹³ sau invitând profesorii din alte țări să predea studenților din România (vezi de exemplu contribuțiile lui Nicolas Péliissier, Jean-Jacques Boutaud și Paul Rasse din acest volum).

⁹ Trebuie spus că preocuparea profesorului Drăgan pentru studiul comunicării era mai veche, în 1980 publicând lucrarea *Opinia publică, comunicarea de masă și propaganda în societatea contemporană* (Ed. Științifică și Enciclopedică, București).

¹⁰ Am adaptat ideile exprimate de I. Drăgan în acel articol – care era centrat pe figura sociologului – la domeniul nou „moșit” în România, al științelor comunicării. Astfel, de exemplu, dacă Drăgan se referea la integrarea sociologilor ca profesioniști în organizații (idee necesară în contextul istoric respectiv, în care statutul sociologului se afla din nou pus sub semnul întrebării), ulterior, după 1990, miza era mai mult de a impune factorilor decizionali rezultatele cercetării pentru a genera „politici informate” (pentru a folosi un termen acum la modă, dar care descrie un crez mai vechi al profesorului). Pentru un exemplu concret al unei astfel de inițiative, vezi articolul semnat de Anca Velicu în acest grupaj, în care se vorbește despre începuturile studiilor despre copii și media.

¹¹ La Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, a predat până la retragerea din activitate cursurile de „Paradigme ale comunicării de masă” (din 1992) și „Industria culturale în societatea informațională” (din 2000).

¹² Preda la mai multe facultăți de la Universitatea din București, dar și la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul SNSPA.

¹³ Între 1994–1995 a fost profesor invitat la Universitatea din Quebec, experiență care, așa cum povestea uneori, l-a marcat, fiind expus la un sistem universitar cu o cultură organizațională și comunicațională total diferită de cea cu care era obișnuit în România.

În ceea ce privește înființarea de centre de cercetare care să contribuie la instituționalizarea noului domeniu, trebuie să remarcăm aceeași relativă ambiguitate, acestea fiind, din punct de vedere organizațional, încă legate de sociologie. Astfel, în perioada în care este director al Institutului de Sociologie (Academia Română), înființează Laboratorul „Media, comunicare și cultură”¹⁴, laborator care în primii ani se remarcă prin o serie de proiecte în domeniul comunicării politice și electorale, cum ar fi studiul „Efectele campaniei electorale asupra atitudinilor politice și a comportamentului electoral – un studiu de caz: campania prezidențială din 1996” în care s-a folosit analiza discursului politic, a celui mediatic, precum și ancheta panel. În urma acestui studiu va fi publicat în 1998 la Editura Institutului European din Iași volumul colectiv *Construcția simbolică a câmpului electoral* (autori: Ioan Drăgan, Camelia Beciu, Ioana Dragomirescu, Valentina Marinescu, Nicolae Perpelea și Simona Ștefănescu) care va câștiga premiul Dimitrie Gusti al Academiei (decernat în 2000; vezi <https://acad.ro/premiileAR/liste/1998.pdf>). În 2000 înființează Centrul de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare în cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București, al cărui director va rămâne până la retragerea sa din activitate (despre înființarea Centrului, vezi mărturia Valentinei Marinescu din prezentul grupaj).

În sfârșit, în ceea ce privește „recunoaștere socială” a rezultatelor cercetării din științele comunicării putem spune că, prin seria Colocviilor franco-române în științele comunicării¹⁵, Profesorul a reușit să aducă o recunoaștere în câmpul academic din România a noii discipline și, de asemenea, a facilitat punerea în legătură a cercetătorilor români cu cei din spațiul francofon de cercetare (pentru mai multe amănunte despre seria colocviilor, vezi articolul Alexandrei Constantinescu în prezentul grupaj și articolul lui Marinescu și Morelli, 2015).

Aceeași nevoie a „recunoașterii sociale” prin asigurarea unei relevanțe la nivel societal a rezultatelor cercetărilor pe care le coordona se poate vedea din diversele parteneriate care au stat la baza acestor cercetări. De exemplu, studiul „Cinematograful și publicul său” realizat în 2002, are la bază un contract cu Uniunea Cineaștilor din România, în timp ce studiul „Analiză comparativă a jurnalelor TV” din același an este contractat cu Ministerul Comunicării. Așa cum arată în articolele lor Anca Velicu și Livia Ștefănescu, o serie de studii, printre care „Evaluarea reprezentării violenței în programele de televiziune”, sunt prilejuate de colaborarea cu Consiliul Național al Audiovizualului.

Trebuie să recunoaștem însă că, în ciuda eforturilor sale constante – derivate din acel „militantism social” pe care îl teoretiza în 1975 și care i-a ghidat întreaga activitate – proiectul Profesorului Drăgan de recunoaștere socială pentru științele comunicării în „forma supremă a împlinirii [lor] – [ca] participarea la deciziile sociale și politice” (p. 247) a fost mai degrabă limitat, contractele sporadice

¹⁴ Care continuă să funcționeze, sub numele de „Sociologia Comunicării și a Spațiului Public”.

¹⁵ Este posibil ca această inițiativă să îi fi fost inspirată profesorului de Colocviul franco-român de sociologie care a fost organizat la Paris în 1973.

amintite mai sus fiind palide succese, care nu reușesc să balanseze indiferența decidenților din România față de rezultatele cercetării. Cu toate acestea, așa cum sperăm noi că am reușit să evidențiem prin acest studiu introductiv și cu ajutorul contribuțiilor strânse în acest volum *In Memoriam*, cariera Profesorului Drăgan, care s-a întins pe aproape șase decenii, l-a consacrat ca pedagog, cercetător și fondator de instituții.

*

Contribuțiile *In Memoriam* cuprinse în acest volum sunt de două tipuri: primele își propun să prezinte un portret al lui Ioan Drăgan, așa cum l-au cunoscut și perceput autorii acestora în cadrul unor colaborări cu durate și profunzimi variate. Astfel, Camelia Beciu, Nicolas Pélissier și Valentina Marinescu, care dincolo de peste trei decenii de relații profesionale cu Profesorul întrețineau și o relație afectivă de prietenie cu acesta, creionează fiecare atât un portret ale profesorului și cercetătorului, cât și al omului Ioan Drăgan. Pe de altă parte, rememorările făcute de J-J. Boutaud, C. Bădulescu, C. Leovaridis și D. Cismaru sunt gândite ca *table-ronde*, ele răspunzând apelului coordonatelor acestui volum de a realiza o reconstituire colectivă a figurii Profesorului, structurată în jurul a patru întrebări: *Cum și când a avut loc întâlnirea cu domnul Profesor în contextul vieții dvs. profesionale?, Ce a însemnat, de-a lungul timpului, colaborarea dvs. cu domnul Profesor Ioan Drăgan (e.g., noi deschideri de colaborări instituționale, evoluție personală)?, Care credeți că este moștenirea (științifică, instituțională, sau în ceea ce privește comunitatea academică) pe care a lăsat-o în urmă Domnul Profesor sau care credeți că sunt provocările actuale ale domeniilor în care domnul Profesor a activat?*

Al doilea tip de contribuții a avut o abordare diferită, fiind în logica portretului mozaic. Autorii acestor texte au preferat să vorbească fiecare despre un anumit aspect din îndelungata viață profesională a lui Ioan Drăgan, uneori într-un registru mai teoretic, alteori în unul mai personal, subiectiv, fiecare astfel de „tușă” conferind însă autenticitate portretului rezultat.

În continuare vom descrie pe scurt fiecare contribuție, în ordinea în care apar în volum, ordine care reflectă cele două categorii menționate mai sus. Ordonarea textelor din a doua secțiune s-a făcut pe cât posibil după criteriul cronologic. Acest lucru nu a fost întru totul posibil, în măsura în care anumite proiecte¹⁶ care l-au definit pe Profesor și care sunt descrise în volum sunt proiecte de lungă durată care, supraviețuindu-i fondatorului, sunt o mărturie a rolului Profesorului Drăgan în dezvoltarea unor domenii de cercetare.

¹⁶ Cum ar fi seria Colocviilor, despre care scrie Alexandra-Gabriela Constantinescu și care încheie acest grupaj.

PROFESORUL, CERCETĂTORUL ȘI OMUL IOAN DRĂGAN

Camelia Beciu, cercetător științific în cadrul Laboratorului de Sociologia Comunicării și a Spațiului Public al Institutului de Sociologie al Academiei Române și Profesor Universitar în cadrul Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București, este una dintre colaboratoarele de lungă durată ale Profesorului Drăgan. În articolul omagial dedicat profesorului, C. Beciu subliniază vocația instituțională și pasiunea acestuia pentru cercetarea sociologică. Temele abordate predilect de acesta – *opinia publică*, *comportamente de consum mediatic*, *agenda media* – au fost totdeauna nu doar bine documentate teoretic, ci sprijinite de cercetări de teren și de un solid cadru metodologic, devenind, în publicații, sinteze ample – cu mize și dimensiuni enciclopedice –, de o indiscutabilă valoare didactică. Autoarea subliniază de asemenea meritul Profesorului Drăgan de a coagula echipe de cercetare și de a dedica timp studenților și doctoranzilor. Rezonând cu alte voci reunite în acest volum, Camelia Beciu amintește și ea perioada în care Ioan Drăgan a fost directorul Institutului de Sociologie al Academiei Române, înființarea de către acesta a *Centrului de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare*, precum și seria Colocviilor franco-române în științele comunicării, autoarea fiind implicată, alături de I. Drăgan și N. Péliissier și alți câțiva colaboratori apropiați, în organizarea tuturor edițiilor. Dincolo de relevanța tematicilor propuse, autoarea remarcă faptul că aceste colocvii au devenit de-a lungul timpului un mediu de socializare academică în care s-au dezvoltat proiecte de cercetare internaționale, au apărut volume publicate alternativ în Franța și în România și s-au articulat traiectoriile științifice ale unor tineri cercetători.

Nicolas Péliissier, specialist în sociologia media, profesor la Universitatea Côte d'Azur, unde coordonează laboratorul SIC.Lab Méditerranée și masteratul Médias & Humanités Numériques, a fost unul dintre cei mai dinamici și entuziaști colaboratori ai Profesorului Ioan Drăgan. Intitulat „Elogiu unei datorii”, aceea față de una dintre cele mai marcante, profesional și uman, personalități cunoscute în contextul întâlnirilor cu cea de-a doua sa țară, România, textul omagial scris de Nicolas Péliissier oferă și un cadru contextual pentru schimburile științifice internaționale din România postcomunistă. Colaborarea de lungă durată, de mai bine de treizeci de ani, dintre Prof. Ioan Drăgan și Prof. Nicolas Péliissier începe în 1994, când tânărul doctorand în științele politice la Universitatea Paris 9 Dauphin vine la București ca profesor invitat la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București și are ocazia să participe la cea de-a doua ediție a colocviului franco-român în științele comunicării, fondat de Ioan Drăgan în 1993. N. Péliissier evocă, cu talent jurnalistic și putere de analiză, personalitatea Profesorului Ioan Drăgan, om cultivat și întreprinzător, înconjurat de tinere talente în domeniul academic, cu o personalitate plină de culoare și contraste. N. Péliissier

remarcă mai ales parcursul internațional al acestuia, în cadrul UNESCO, în contextul României postbelice, într-o epocă definită de *Cortina de Fier*, dar și în perioada post-decembristă. Péliissier remarcă importanța acestei moșteniri a *anilor de plumb*, încă puțin cunoscută de către cercetători. Implicarea Profesorului Drăgan în construirea câmpului științific al științelor comunicării este considerată de N. Péliissier ca fiind de aceeași importanță cu cea a lui Robert Escarpit sau Abraham Moles în Franța. Artizan, așa cum spuneam, al dezvoltării Colocviilor, Nicolas Péliissier rememorează și el acest proiect, remarcând însă și faptul că o parte din moștenirea Profesorului Drăgan (*i.e.*, Masterul Francofon, CSMNTC) nu a supraviețuit, poate și din cauza suprainvestirii în schimburile internaționale.

Valentina Marinescu, Profesor Universitar la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială și la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București, prezintă evoluția domeniului comunicării și al studiilor media în peisajul academic românesc, Profesorul Ioan Drăgan remarcându-se ca unul dintre artizanii principali ai acestui proces. După cum remarcă autoarea, I. Drăgan a reușit, prin munca sa de cercetare, formare și coordonare de programe academice, să pună România pe harta studiilor internaționale în domeniul științelor comunicării. De exemplu, Laboratorul „Media, comunicare și cultură”, înființat în perioada directoratului lui I. Drăgan la Institutul de Sociologie, are o înfloritoare activitate de cercetare, chiar și în perioade economice dificile, cum a fost 1996–2000 (criză, șomaj, inflație). După 2000, profesorul Drăgan se afiliază Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București, unde înființează Centrul de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare (CSMNTC), printr-o finanțare oferită de un grant al Băncii Mondiale (1999). CSMNTC are, sub conducerea profesorului Drăgan, o activitate efervescentă de cercetare și de formare a viitorilor cercetători, precum și de diseminare a cercetării (*e.g.*, seria de colocvii franco-române în științele comunicării, vezi și articolul lui A.G. Constantinescu din acest număr al revistei). V. Marinescu remarcă, în acest context, capacitatea Profesorului de a organiza echipele de muncă – formate din studenții masteranzi și doctoranzi – cărora nu doar că le atribuia sarcini, dar le acorda încredere totală pentru domeniile în care le recunoaște expertiza, creând astfel o colaborare reală cu mai tinerii lui colegi (vezi poveștile despre dotarea cu tehnologie digitală sau despre crearea bibliotecii CSMNTC). V. Marinescu punctează și faptul că generozitatea Profesorului Drăgan de a își susține colegi la început de drum se manifestă și prin editarea unor lucrări colective cu studii ale studenților. Nu în ultimul rând, V. Marinescu menționează clarviziunea Profesorul Drăgan care observa, în 2004, că „educația media nu mai este un lux, ci o necesitate civic-democratică”.

EVOCĂRI OMAGIALE – PROFESORUL IOAN DRĂGAN: TABLE-RONDE

Jean-Jacques Boutaud, Profesor Universitar Emerit în Științele Informării și Comunicării, Universitatea Bourgogne Europe, Dijon și membru al Consiliului Științific al CEMNTC din 2000, Colegiul internațional de colaboratori, răspunde la întrebările propuse de coordonatoarele acestui număr. Precizează mai întâi dezvoltarea de relații fructuoase între Universitatea din Burgundia (astăzi Burgundia Europa) și România, mai ales cu sprijinul doamnei Ramona Bordei-Boca, Profesoară de Limbă, Literatură și Civilizație Română la Facultatea de Limbi Străine și Comunicare din Dijon, care are meritul de a fi înțeles potențialul colaborărilor dintre tânărul, la acea vreme, profesor Boutaud, pe atunci responsabil de formare DESS, Strategii de comunicare internațională și de cercetare la Dijon, și Profesorul Ioan Drăgan. Astfel că, începând cu 1998, timp de peste douăzeci de ani, se vor structura relații nu numai profesionale, ci și amicale între cei doi profesori universitari. Pornind de la interesul pentru Științele Informării și Comunicării arătat de Profesorul Ioan Drăgan, în plină dezvoltare în anii 2000, au fost create bazele, în 2005, pentru realizarea unui Master în comunicare cu dublă abilitare, între Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială și Universitatea din Burgundia, Facultatea de Limbi Străine și Comunicare. În acest cadru erau programate acțiuni de cercetare anuale și a fost deschisă calea către realizarea de teze doctorale în cotutelă, pe care le-au coordonat împreună (ale Diane Bratu, Mihaelei Bonescu, Angelicăi Marinescu). Profesorul Drăgan a deschis astfel, în România, spații de formare și de cercetare către domenii care sunt în mod special dezvoltate la Dijon, în comunicare: senzorialul, sensibilul, simbolicul. Profesorul Drăgan și-a pus amprenta științifică, așa cum explică Profesorul emerit Jean-Jacques Boutaud, mai ales în ceea ce privește valorizarea interdisciplinară, prefigurate deja în lucrarea sa monumentală *Sociologia franceză contemporană. Antropologie* (Aluaș și Drăgan, 1971) și promovarea francofoniei, definită în cazul Profesorului Ioan Drăgan ca o raportare vie la cultură și la științele umaniste.

Cristina Bădulescu, Directoare a Institutului Universitar de Tehnologie din Angoulême, Universitatea din Poitiers, Conferențiar în Științele Informării și Comunicării, Laborator CEREGE (*Centre de Recherche en Gestion*), UR 13564, Catedra de cercetări „Industrii Culturale Creative în Universuri Virtuale”, menționează prima întâlnire cu Profesorul Ioan Drăgan în timpul sejurului acestuia la Universitatea din Le Havre, unde se afla în calitate de profesor invitat. Înscrișă în cadrul tradiției de schimburi academice între Franța și România, venirea în Franța a Profesorului Ioan Drăgan în acest cadru a permis cercetătorilor francezi să cunoască peisajul cercetărilor românești în științele informării și comunicării și în sociologia comunicării. Schimbările intelectuale și instituționale cu Profesorului Ioan Drăgan, începute în

2009, când Cristina Bădulescu definitivă manuscrisul tezei sale de doctorat, au ajutat-o să reconsidere cadrul metodologic și să descopere noi perspective de cercetare, în special cu privire la studiul practicilor culturale, sociologia publicurilor și studiile asupra receptării. De asemenea, începe o colaborare instituțională prin implicarea în organizarea Colocviului franco-român în Științele Informării și Comunicării. Moștenirea științifică a Profesorului Drăgan, așa cum scrie Cristina Bădulescu, este reprezentată mai întâi de dimensiunea științifică, stabilirea unei *épistémè* în domeniul științelor informării și comunicării și mai ales al sociologiei media. Mai apoi, această moștenire presupune o dimensiune instituțională, datorită centrelor de cercetare create în domeniul SIC. Toate acestea stau sub semnul excelenței și bunăvoinței, Profesorul Drăgan formând generații de studenți și de cercetători, iar aportul său fiind recunoscut în mediul francofon de cercetare în SIC.

Diana-Maria Cismaru, doctor în sociologie, profesor universitar la Facultatea de Comunicare și Relații Publice, director al Departamentului Relații Publice din Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București, și coordonator al Școlii Doctorale din SNSPA pe domeniul Științele Comunicării, coordonează de asemenea două programe masterale în cadrul facultății sale: Comunicare și Relații Publice, precum și Social Media și Marketing Online. În articolul de tip *table ronde*, Diana Cismaru rememorează parcursul său academic, influențat de profesorul Ioan Drăgan atât la nivel de licență (prin cursul de Sociologia opiniei publice și mass-media), cât și la nivel de master (Masterul Comunități și Cultură, coordonat de I. Drăgan) și doctorat (susținut cu teza *Strategii discursive în comunicarea electorală: campaniile electorale 2000 și 2004*). Colaborarea cu Profesorul Drăgan a reprezentat pentru Diana Cismaru ocazia de a lua contact cu domenii științifice și teorii (semiotica, teoria argumentării) care ulterior i-au fost utile în propria sa carieră academică. Autoarea a participat la redactarea proiectelor de cercetare ale Centrului de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare, precum și la realizarea unora dintre proiectele centrului, concretizate prin publicarea lucrării *TeleRomânia în zece zile* (2009). Diana Cismaru apreciază că ceea ce lasă ca moștenire profesorul Drăgan sunt lucrările sale mereu actuale, dar și influența sa asupra carierelor academice ale doctoranzilor sau cercetătorilor cu care acesta a colaborat îndeaproape.

Cristina Leovaridis, conferențiar universitar dr., director al departament IFR la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din SNSPA, plasează prima întâlnire cu profesorul Ioan Drăgan în anul 2003, la momentul înscrierii sale la doctorat (cu tema *Industria publicității – o abordare organizațională*). Doctoratul a fost perioada de maximă colaborare a dnei Leovaridis cu Ioan Drăgan, pe care l-a ajutat la tehnoredactarea lucrării sale enciclopedice (*Comunicarea. Paradigme și teorii*, 2007). La sugestia prof. Drăgan, dna Leovaridis a participat ca speaker la mai multe ediții ale Colocviului franco-român, unde a prezentat părți ale cercetării sale doctorale.

Referindu-se la principalele moșteniri științifice ale profesorului Drăgan, C. Leovaridis apreciază că acesta poate fi considerat reperul principal în domeniul sociologiei comunicării de masă din România, dar și un deschizător de drumuri în domeniul studiilor despre efectele mass-media, inclusiv ale violenței din mass-media asupra copiilor și adolescenților.

INSTANTANEE DIN VIAȚA PROFESIONALĂ A LUI IOAN DRĂGAN

Sorin Mitulescu, cercetător independent, scrie despre implicarea Profesorului Ion Drăgan în promovarea sociologiei în pagina de știință a revistei *Contemporanul*, în perioada 1964–1968, cercetarea sa aducând informații privitoare la o dimensiune mai puțin cunoscută a carierei Profesorului Drăgan, aceea de militant activ pentru promovarea în spațiul public mediatic a acestei discipline științifice, într-o perioadă istorică dificilă. Articolul său prezintă, în contextul anilor de după instaurarea comunismului în România, o analiză a prezenței în sistemul public educațional a sociologiei. Considerată o „pseudo-știință burgheză”, sociologia este eliminată în 1948 din curricula universitară, abia după 1964 fiind reluate discuțiile cu privire la organizarea unei instituții specializate în domeniul cercetării sociologice. Tot în 1964, Ioan Drăgan este numit redactor-șef adjunct la revista *Contemporanul*, cu sarcina de a se ocupa de pagina de știință. În decursul anilor cât s-a ocupat de această rubrică, conform analizei realizate de S. Mitulescu, Drăgan va contribui la sprijinirea mediatică a revalorizării și reinstituționalizării sociologiei. Sorin Mitulescu analizează un corpus de 53 de articole apărute în revista *Contemporanul* în perioada menționată, recenzii, relatări de la mese rotunde sau dezbateri, mici studii pe teme teoretice, evocări, interviuri având în vizor sociologia, cercetarea sau învățământul sociologic. I. Drăgan a semnat 10 dintre aceste articole, fie contribuții teoretice, fie relatări din vizite de studiu sau participări la manifestări științifice internaționale menite să sensibilizeze opinia publică și autoritățile competente față de avantajele promovării sociologiei. În plus, în calitate de redactor-șef adjunct, a reușit să atragă colaboratori valoroși, capabili să îi susțină demersul, în mod special dintre foștii membri ai Școlii monografice, dar și dintre mai tinerii cercetători (T. Herseni, H. H. Stahl, M. Cernea, M. Zamfir), după cum constată S. Mitulescu. Articolul include și fragmente din discuțiile purtate cu Profesorul I. Drăgan în ultima perioadă a vieții acestuia. I. Drăgan se înscrie astfel în istoria disciplinei sociologice atât ca profesionist al domeniului, dar și ca promotor al acesteia în spațiul public mediatic, prin participarea sa la reabilitarea și reinstaurarea sociologiei ca știință în România.

Paul Rasse, Profesor Emerit în cadrul Laboratorului Sic.Lab Méditerranée, la Universitatea Cote d’Azur, evocă figura Profesorului Drăgan, cu care s-a întâlnit

prima dată în 2001, cu ocazia participării la ediția din acel an a Colocviului franco-român, având ca temă *Nouvelles technologies, Médias et territoires*. P. Rasse naurează o zi de excursie, organizată de Profesorul Drăgan în cadrul colocviului, care permitea cercetătorilor francezi să cunoască mai îndeaproape realitatea social-culturală a României, mereu între modernizare și păstrarea tradițiilor. Pornind de la observații referitoare la elemente fragile de patrimoniu românesc, tradițional, popular, local, pe care autorul le consideră remarcabile, Paul Rasse propune o incursiune teoretică, intitulată « Traces et patrimoine, essai de problématisation » (temă prezentată cu ocazia celui de-al 18-lea Colocviu bilateral franco-roman *Traces, mémoire et communication*, 2011). Dimensiunea științifică a articolului Profesorului Rasse se dezvoltă pornind de la definirea conceptului de patrimoniu, a bunurilor patrimoniale, distingând, euristic, două dinamici complementare: cea a alegerii, cine decide în privința bunurilor care devin patrimoniu?, și cea a sensului conferit, semnificația acordată patrimoniului depinzând de epoci, strategii, grupuri etc. Actorii sociali implicați în dinamica sociale ale proceselor de patrimonializare se află în poziții de putere pentru a acorda protecție (clasare, muzealizare, restaurare, valorizare) acestor resurse, dar și pentru interpretarea acestor resurse. Ceea ce explică, conform autorului, faptul că urmele (*traces*) culturilor populare sunt patrimonializate fie mai rar, fie fără a se lua în considerare punctul de vedere al celor care îl dețin. Profesorul este interesat de urmele lăsate de culturile populare, caracteristice diversității teritoriale, alcătuite din elemente fragile sau patrimoniul imaterial, care exprimă adesea coeziune, creativitate, încredere, autenticitate a unei comunități.

Angelica Helena Marinescu, cercetător științific în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române, propune o punere în perspectivă istorică a conceptului de francofonie și a importanței sale pentru mediul academic și pentru istoria recentă a științelor sociale în România. Un *intermezzo* e provocat de amintirea uneia dintre vizitele în casa Profesorului I. Drăgan și a soției acestuia, Elena Drăgan, și de întâlnirea neașteptată cu impresionanta colecție de artă contemporană a familiei. Articolul explorează dimensiunile francofoniei românești, istoria acestora și structurile instituționale înființate în România de-a lungul timpului. Printre instituțiile importante pentru colaborarea academică se află Agenția Universitară a Francofoniei, și mai recentul, dar dinamicul Centru Regional Francofon de Studii Avansate în Științele Sociale (CEREFREA-Villa Noël), înființat în cadrul Universității din București, în 2012. Parcursul științific al Profesorului Drăgan este pus, în acest cadru, în legătură cu evoluția științelor sociale în România, în relația sa cu Franța, ceea ce a permis deschiderea de linii de cooperare între cele două țări, și, mai larg, cu alte țări francofone. Participarea Profesorului I. Drăgan la reinstituționalizarea sociologiei ca știință, în perioada regimului comunist, și renașterea acestui domeniu după 1989 devin studiu de caz, important pentru înțelegerea istoriei recente a științelor sociale în România.

De asemenea, este evidențiată implicarea Profesorului în instaurarea și dezvoltarea câmpului științelor informării și comunicării, în România. Propria implicare a cercetătoarei în organizarea celei de-a 20-a ediții a Colocviului româno-francez în științele informării și comunicării a fost momentul când a înțeles amploarea și importanța rețelei academice francofone constituite de Profesorul I. Drăgan.

Maria Livia Ștefănescu, cercetător științific III, ICCV București, a fost doctoranda profesorului Ioan Drăgan în perioada 2003–2011, când a participat, în cadrul Centrului de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare (CSMNTC) al Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, la toate cercetările despre violența televizuală. În articolul său, Livia Ștefănescu amintește de rolul pe care George Gerbner l-a avut în studierea violenței televizuale (și de influența acestuia asupra designului cercetării coordonate de Ioan Drăgan) și apoi face o trecere în revistă a principalelor rezultate obținute în urma cercetărilor complexe desfășurate de către CSMNTC, pe care le sintetizează sub forma unor tabele explicate (ce cuprind ambii indicatori considerați – frecvența și durata actelor de violență – pentru fiecare perioadă luată în calcul). La final este propusă o modalitate prin care să se poată compara rezultatele obținute în urma studiilor din anii 2004 și 2008.

Anca Velicu, cercetătoare la Institutul de Sociologie al Academiei Române, prezintă contribuția lui Ioan Drăgan la apariția studiilor despre copii și media în România. După o scurtă incursiune în istoria acestui domeniu la nivel internațional, autoarea face o trecere în revistă a unora dintre studiile realizate în România, în cadrul CSMNTC. Analiza evidențiază pe de o parte contextul istoric în care au apărut aceste studii în România (*i.e.*, între expansiunea televiziunii comerciale și nevoia de reglementare și aliniere legislativă cu UE, în contextul pre-aderării României la UE) și, pe de altă parte, elementele care ar fi putut duce la o instituționalizare a acestui domeniu în România (*e.g.*, colocvii, publicații, cercetări doctorale pe această temă), instituționalizare care însă nu s-a concretizat, acele cercetări rămânând la nivelul unor studii disperate, utile la momentul lor. Nu în ultimul rând, A. Velicu subliniază elementele de noutate pe care studiile despre copii și media realizate sub coordonarea profesorului Drăgan în cadrul CSMNTC le aduceau în peisajul cercetării românești de la acea dată, atât din punct de vedere metodologic, cât și ca avans al cunoașterii factuale oferite.

Alexandra-Gabriela Constantinescu, lector universitar dr. la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, prezintă în acest număr omagial una dintre creațiile instituționale ale profesorului Drăgan, respectiv Colocviul Franco-Român în Științele Comunicării. Autoarea precizează că în România sunt organizate mai multe colocvii franco-române, în domenii variate: matematici aplicate, chimie aplicată, chimie medicală, științe juridice, și cel care

face obiectul articolului, în științele informării și comunicării, care îl are ca inițiator și organizator pe profesorul Ioan Drăgan. În articol sunt abordate subiecte precum: organizarea colocviului (cu referire atât la persoanele și instituțiile care au sprijinit acest demers, cât și la variatele centre universitare în care s-au desfășurat lucrările); asocierea colocviului cu CIFSIC (Conferința Internațională Francofonă în Științele Informării și Comunicării) și efectele imediate și pe termen lung antrenate de această asociere; temele propuse în cadrul colocviilor și evoluția lor temporală. Autoarea a realizat și o centralizare a celor 27 de ediții ale Colocviului (prezentată sub formă de tabel), remarcând și momentele în care nu a existat consecutivitate în cronologia acestuia. Articolul conține și un îndemn pentru generațiile viitoare, de a continua această moștenire științifică și instituțională pe care a lăsat-o profesorul Ioan Drăgan.

După ce am parcurs textele din acest număr omagial, am simțit că este insuficient prezentată o parte din portretul care se conturează despre profesorul Ioan Drăgan – partea umană, evidentă din interacțiunile cu el. Unii dintre autorii de față l-au cunoscut pe Ioan Drăgan doar în ipostaza academică, alții însă au intrat și în universul său personal, reprezentat de „acasă” și de soția sa. Camelia Beciu vorbește despre apetitul lui pentru lectură și dorința de a fi permanent la curent cu actualitatea franceză. Angelica Marinescu vorbește despre colecția impresionantă de tablouri pe care familia Drăgan o deținea. Anca Velicu reevaluează retrospectiv discuțiile în contradictoriu pe care le avea cu profesorul Drăgan ca autentice momente de creștere profesională, ca modalitate de creștere umană și academică. Valentina Marinescu abordează tema perseverenței în atingerea scopurilor academice, chiar dacă aceasta intra în conflict cu viața personală a colaboratorilor săi.

Ultima tușă în portretul profesorului, cercetătorului și omului I. Drăgan, pe care o propunem în cadrul acestui număr omagial al Revistei Române de Sociologie, este textul de adio pe care acesta l-a scris în memoria soției sale, Elena, decedată după o lungă suferință. În acest text, care povestește parcursul de colecționari de artă al familiei Drăgan (din care am selectat o parte), este vizibilă ideea atașamentului față de cultură și frumos. Idee pe care Ioan Drăgan o asociază cu soția sa, dar care se răsfrânge implicit și asupra sa.

În afara amintirii dureroase și de neșters pe care i-o purtăm și eu și fiul, în aceste tablouri sau în alte obiecte culese de ea, se mărturisește peste timp un stil de a gândi, de a trăi, a simți în care se întâlnesc aproape fuzional viața cotidiană și arta. Este vorba și în acest caz nu de întâlnirea dintre viață și artă pe planul superior al creației – căreia îi sunt dăruți puțini aleși, creatorii de litere și arte – ci de cei, desigur mai numeroși, care nu sunt însă doar simpli receptori de creații literare și artistice. Ei reprezintă, ca și Elena, primul cerc mai jos de cel al creației – care susține edificiul mai mult sau mai puțin fragil al creației artistice și literare. Elena a

ținut conștient să-și înfrumusețeze viața înscriindu-se în acest cerc aflat în proximitatea creației, participând la suportul indispensabil al acesteia. Este plăcerea de a trăi cosubstanțial cu creația, urmărind reducerea pe cât posibil a distanței dintre viață și arta autentică. Cred că era conștientă că aceasta este condiția fundamentală, pentru omul obișnuit, de a-și depăși limitele condiției existențiale. Înțelegea că, așa cum nu există carte fără cititori, nici pictura nu ar avea sorți de a vieții și de a se împlini fără colecționari sau simpli „culegători” de arte frumoase, dar mai ales fără milioanele de oameni care fac cozi pentru a frecventa muzeele de artă. Elena și-a dăruit o mare parte a vieții ei în aspirația spre simbioza dintre receptarea artelor frumoase și înnobilarea vieții de fiecare zi. Îi sunt recunoscător că m-a călăuzit pe acest drum, cu regretul că l-a părăsit devreme.

(Ioan Drăgan, *Prezentul ca întoarcere în timp*, februarie 2017)

BIBLIOGRAFIE

1. Aluș, I., & Drăgan, I. (1971). *Sociologia franceză contemporană. Teorie – metodologie – tehnici – ramuri*. București: Editura Politică.
2. Bădulescu, C. (2025). Témoignage et hommage à Ioan Drăgan. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 177–179. București: Editura Academiei Române.
3. Beciu, C. (2025). Ioan Drăgan *In memoriam*: între pasiunea pentru cercetare și vocația instituțională. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 157–159. București: Editura Academiei Române.
4. Bosomitu, Ș. (2017). Tudor Bugnariu și un proiect eșuat de reinstituționalizare a sociologiei în România comunistă. *Revista română de sociologie, serie nouă*, 28(1–2), 55–77. <https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/05-sbosomitu.pdf>
5. Boutaud, J.-J. (2025). Le francophone et le francophile. Hommage à Ioan Drăgan. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 173–176. București: Editura Academiei Române.
6. Cernea, M. M., Rostás, Z. (2024). *Viețile sociologului. Academicianul Mihail M. Cernea în dialog cu Zoltán Rostás*. București: Editura Corint.
7. Chelcea, S. (2019). Mărturii și mărturisiri (V). Iancu Filipescu în dialog cu Septimiu Chelcea. *România Socială. Dezbateri, opinii, comentarii*. <http://www.romaniasociala.ro/marturii-si-marturisiri-v-iancu-filipescu-in-dialog-cu-septimiu-chelcea/>
8. Cismaru, D.-M. (2025). Programul de doctorat ca inițiere în evoluția profesională a cercetătorului. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 181–184. București: Editura Academiei Române.
9. Constantinescu, A.-G. (2025). O incursiune în istoria Colocviului Franco-Român în Științele Comunicării. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 247–257. București: Editura Academiei Române.
10. Drăgan, I. (1975). Sociologia – o știință și o profesie. *Viitorul Social*, 4(2), p. 239–249.
11. Drăgan, I. (1980). *Opinia publică, comunicarea de masă și propaganda în societatea contemporană*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
12. Drăgan, I. (1995). La télévision roumaine en quête d'identité et d'équilibre. În *Télérevolutions culturelles*. Paris: L'Harmattan.
13. Drăgan, I. (1996). *Paradigme ale comunicării de masă*. București: Editura Șansa.
14. Drăgan I., Beciu C., Dragomirescu I., Marinescu V., Perpelea N., Ștefănescu S. (1998). *Construcția simbolică a câmpului electoral*. Iași: Editura Institutului European.

15. Drăgan, I. (2001). Analyse en réception des deux dramaturgies médiatiques en temps de guerre. În M. Mathien (Ed.), *L'information dans les conflits armés*. Paris: L'Harmattan.
16. Drăgan, I. (2004). *La télévision et son influence* (co-autor). Bruxelles: De Boeck Université.
17. Drăgan, I. (2007). *Comunicarea. Paradigme și teorii*. București: Editura RAO.
18. Drăgan, I., Cismaru D.-M. (coord.) (2009). *teloromânia în 10 zile*. București: Editura Tritonic.
19. Drăgan, I. (2017). *Prezentul ca întoarcere în timp*, plachetă comemorativă pentru Elena Drăgan.
20. Drăgan, I. (Ed.). (1998). *La communication du politique*. Paris: L'Harmattan.
21. Flonta, M., & Vasile, C. (2024). Despre viața filosofică de dinainte de 1989. *Filosofie românească*, 71(4), p. 461–508. <http://www.institutuldefilosofie.ro/>
22. Leovaridis, C. (2025). Spirit fondator și mentor în școala academică românească de comunicare. *In memoriam: Profesorul Ioan Drăgan. Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 185–187. București: Editura Academiei Române.
23. Marinescu, A.-H. (2025). Francophonie et histoire récente des sciences sociales en Roumanie. *Hommage au Professeur des Universités I. Drăgan. Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 205–219. București: Editura Academiei Române.
24. Marinescu, A.-H., & Morelli, P. (2015). Intersections. Construction des savoirs en information-communication dans l'espace francophone, 20e colloque franco-roumain. *Les Cahiers de la SFSIC*, 11 [en ligne]. <https://journals.openedition.org/sfsic/>.
25. Marinescu, V. (2025). O perspectivă subiectivă despre rolul Profesorului Ioan Drăgan în modelarea unui domeniu emergent – Științele Informării și Comunicării – și în înființarea Centrului de Studii Media și Noi Tehnologii de Comunicare (CSMNTC). *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 167–171. București: Editura Academiei Române.
26. Mitulescu, S. (2025). Ion Drăgan – promovarea sociologiei în pagina de știință a revistei „Contemporanul”, 1964–1968. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 189–203. București: Editura Academiei Române.
27. Mitulescu, S. (2025). Traduceri sociologice în România anilor '60–'70. *Transilvania*, 1–2, 106–113. <https://doi.org/10.51391/trva.2025.1-2.13>.
28. Péliissier, N. (2025). *In Memoriam Ioan Drăgan: éloge d'une dette. Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 161–166. București: Editura Academiei Române.
29. Rasse, P. (2025). *In memoriam Professeur des Universités Ioan Drăgan. Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 221–226. București: Editura Academiei Române.
30. Ștefănescu, M.L. (2025). Profesorul Ioan Drăgan și începuturile cercetărilor despre violența televizuală în România. *Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 227–234. București: Editura Academiei Române.
31. Velicu, A. (2025). Începuturile studiilor despre copii și media în România. *In memoriam Ioan Drăgan. Revista română de sociologie, serie nouă*, nr. 3–4, pp. 235–246. București: Editura Academiei Române.
32. Zamfir, C., & Filipescu, I. (Coord.). (2015). *Sociologia românească 1900–2010: o istorie socială*. Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană; București: Eikon.